

MỘT SỐ BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC VIẾT ĐOẠN VĂN THUYẾT MINH CHO HỌC SINH LỚP 5

Võ Thị Bảy

Trường Đại học Sư phạm Đà Nẵng

Dương Thị Thu

Học viên cao học K49 GDH – GDTH

Email: vtbay@ued.udn.vn; duongthithupdl@gmail.com

Tóm tắt: Năng lực viết đoạn văn thuyết minh là một thành tố quan trọng trong năng lực ngôn ngữ của học sinh tiểu học, đặc biệt ở lớp 5, khi học sinh bước đầu được yêu cầu trình bày thông tin về đối tượng một cách rõ ràng, khách quan và có tổ chức. Trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, kiểu bài viết đoạn văn giới thiệu nhân vật trong một cuốn sách hoặc một bộ phim hoạt hình đòi hỏi học sinh biết lựa chọn thông tin tiêu biểu, tổ chức ý hợp lý và diễn đạt mạch lạc. Tuy nhiên, thực tế dạy học cho thấy nhiều học sinh còn nhầm lẫn giữa thuyết minh và kể chuyện, bài viết thiếu trọng tâm, rời rạc và chưa biết tự chỉnh sửa. Bài viết tập trung trình bày các nguyên tắc và đề xuất một số biện pháp phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học sinh lớp 5 trong dạy học viết. Các biện pháp gồm: khai thác văn bản mẫu và hướng dẫn phân tích đặc điểm đoạn văn thuyết minh; tăng cường trải nghiệm, quan sát và khai thác tư liệu đa phương tiện. Những biện pháp này góp phần hỗ trợ học sinh hình thành cách viết có định hướng, nâng cao chất lượng đoạn văn và phát triển năng lực viết một cách bền vững.

Từ khóa: Năng lực viết; đoạn văn thuyết minh; học sinh lớp 5; dạy học viết; biện pháp sư phạm.

SOME MEASURES TO DEVELOP EXPOSITORY PARAGRAPH WRITING COMPETENCE FOR GRADE 5 STUDENTS IN WRITING INSTRUCTION

Abstract: Expository paragraph writing competence is an important component of language competence for primary students, especially in Grade 5, when students are required to present information about an object clearly, objectively, and coherently. In the 2018 General Education Curriculum, writing a paragraph introducing a character from a book or an animated film requires students to select typical information, organize ideas logically, and express them coherently. However, teaching practice shows that many students still confuse expository writing with storytelling; their writing often lacks focus, coherence, and self-revision. This paper presents several principles and proposes measures to develop expository paragraph writing competence for Grade 5 students in writing instruction. The proposed measures include exploiting model texts and guiding students to analyze features of expository paragraphs; and enhancing observation, experience, and the use of multimedia materials. These measures help students develop a more purposeful approach to writing, improve paragraph quality, and build writing competence sustainably.

Keywords: Writing competence; expository paragraph; Grade 5 students; writing instruction; pedagogical measures.

Nhận bài: 15/04/2026

Phản biện: 17/05/2026

Duyệt đăng: 23/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong dạy học Tiếng Việt ở tiểu học, viết là một hoạt động có vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển năng lực ngôn ngữ cho học sinh. Ở lớp 5, viết đoạn văn thuyết minh là nội dung có ý nghĩa thiết thực, giúp học sinh bước đầu biết trình bày thông tin về một đối tượng một cách rõ ràng, khách quan và có tổ chức. Trong đó, kiểu bài viết đoạn văn giới thiệu nhân vật trong một cuốn sách hoặc một bộ phim hoạt hình là dạng bài gần gũi với học sinh, có khả năng gắn với trải nghiệm đọc, xem và cảm nhận của các em. Tuy nhiên, đây cũng là kiểu bài đòi hỏi học sinh phải biết quan sát, lựa chọn thông tin tiêu biểu, sắp xếp ý hợp lý và diễn đạt mạch lạc.

Thực tế dạy học cho thấy nhiều học sinh lớp 5 còn gặp khó khăn khi viết đoạn văn thuyết minh. Từ thực tiễn trên, việc đề xuất các biện pháp phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học

sinh lớp 5 là cần thiết. Các biện pháp cần vừa bám sát đặc trưng của kiểu văn bản thuyết minh, vừa phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh tiểu học, đồng thời đáp ứng định hướng phát triển phẩm chất và năng lực trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Nguyên tắc đề xuất biện pháp

Việc đề xuất biện pháp phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học sinh lớp 5 cần dựa trên một số nguyên tắc cơ bản sau:

2.1.1. Đảm bảo tính đặc trưng của kiểu văn bản thuyết minh

Đoạn văn thuyết minh có mục đích chính là cung cấp thông tin về đối tượng một cách khách quan, rõ ràng và có tổ chức. Vì vậy, khi dạy học kiểu bài này, giáo viên cần giúp học sinh hiểu đúng bản chất của văn bản thuyết minh, tránh nhầm lẫn với kể chuyện hoặc miêu tả.

Đối với kiểu bài giới thiệu nhân vật, học sinh cần tập trung vào các đặc điểm tiêu biểu của nhân vật như hình dáng, hành động, lời nói, tính cách, vai trò trong sách hoặc phim, thay vì kể lại toàn bộ nội dung câu chuyện. Nguyên tắc này giúp học sinh định hướng đúng ngay từ đầu, biết viết đúng kiểu bài và hạn chế tình trạng bài viết lệch yêu cầu.

2.1.2. Đảm bảo tính chủ động và thực hành của học sinh trong quá trình viết

Năng lực viết không thể hình thành bằng cách nghe giảng hoặc chép theo mẫu, mà cần được phát triển thông qua quá trình học sinh tự thực hành, tự suy nghĩ và tự điều chỉnh. Vì vậy, trong dạy học viết, học sinh cần được tham gia vào đầy đủ các hoạt động: xác định yêu cầu đề bài, tìm ý, lựa chọn thông tin, sắp xếp ý, viết đoạn văn và chỉnh sửa bài viết.

Giáo viên giữ vai trò tổ chức, hướng dẫn và hỗ trợ, không làm thay học sinh. Khi học sinh được thực hành thường xuyên và có định hướng, các em sẽ từng bước hình thành thói quen viết chủ động, biết kiểm soát quá trình viết và nâng cao chất lượng sản phẩm.

2.1.3. Đảm bảo tính trực quan và gắn với nguồn tư liệu thực tế

Học sinh tiểu học tiếp nhận thông tin hiệu quả hơn khi được quan sát hình ảnh, video, văn bản truyện hoặc các tư liệu cụ thể. Đối với kiểu bài giới thiệu nhân vật trong sách hoặc phim hoạt hình, học sinh cần có dữ liệu rõ ràng về nhân vật trước khi viết. Nếu chỉ dựa vào trí nhớ hoặc gợi ý chung, bài viết dễ nghèo ý, thiếu chi tiết và kém sinh động.

Do đó, giáo viên cần tăng cường sử dụng tranh ảnh, đoạn phim ngắn, văn bản truyện, hình ảnh nhân vật hoặc phiếu gợi ý để giúp học sinh quan sát, thu thập và lựa chọn thông tin. Nguyên tắc này giúp học sinh có thêm chất liệu viết, đồng thời phát triển khả năng quan sát và xử lý thông tin.

2.1.4. Đảm bảo tính hệ thống và rèn luyện các kỹ năng viết

Năng lực viết đoạn văn thuyết minh cần được rèn luyện theo một quá trình có hệ thống. Học sinh cần được hình thành từng kỹ năng thành phần như xác định ý chính, lựa chọn thông tin tiêu biểu, viết câu chủ đề, sắp xếp ý, liên kết câu và chỉnh sửa đoạn văn.

Việc rèn luyện cần được tổ chức từ đơn giản đến phức tạp, từ nhận diện, phân tích, sắp xếp ý đến viết hoàn chỉnh đoạn văn. Khi các kỹ năng thành phần được củng cố, học sinh sẽ viết có định

hướng hơn, bài viết mạch lạc hơn và năng lực viết được phát triển bền vững.

2.2. Một số biện pháp phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học sinh lớp 5

Trên cơ sở các nguyên tắc đã xác lập, đồng thời xuất phát từ những hạn chế trong thực trạng dạy học viết đoạn văn thuyết minh của học sinh lớp 5 tại Trường Tiểu học Phan Đăng Lưu, việc đề xuất các biện pháp cụ thể là cần thiết nhằm nâng cao hiệu quả dạy học. Các biện pháp được xây dựng theo hướng đảm bảo sự thống nhất với nguyên tắc, tập trung giải quyết trực tiếp những khó khăn của học sinh trong quá trình viết như chưa hiểu đúng kiểu văn bản, thiếu ý tưởng, viết rời rạc và hạn chế về kỹ năng diễn đạt. Các biện pháp không tồn tại riêng lẻ mà được tổ chức theo một tiến trình thống nhất, hỗ trợ lẫn nhau trong việc hình thành và phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học sinh.

2.2.1. Khai thác văn bản mẫu và hướng dẫn phân tích đặc điểm đoạn văn thuyết minh

a. Mục tiêu của biện pháp

Biện pháp được xây dựng nhằm:

- Giúp học sinh nhận diện đặc điểm của đoạn văn thuyết minh.
- Hình thành cho học sinh cách xác định câu chủ đề, ý chính và các chi tiết tiêu biểu trong đoạn văn.
- Giúp học sinh phân biệt đoạn văn thuyết minh với kể chuyện.
- Rèn luyện khả năng lựa chọn, sắp xếp và trình bày thông tin theo hướng rõ ràng, mạch lạc.
- Hình thành thói quen đọc văn bản theo định hướng học cách viết.

b. Nội dung của biện pháp

Giáo viên sử dụng các đoạn văn mẫu trong SGK Tiếng Việt 5 và một số ngữ liệu mở rộng về nhân vật trong sách hoặc phim hoạt hình để tổ chức cho học sinh phân tích đặc điểm của đoạn văn thuyết minh.

Nội dung khai thác tập trung vào:

- Xác định nhân vật được giới thiệu.
- Nhận diện câu nêu ý chính của đoạn văn.
- Tìm các đặc điểm tiêu biểu của nhân vật.
- Phân tích vai trò của các dẫn chứng và chi tiết minh họa.
- Nhận xét cách sắp xếp ý và liên kết câu trong đoạn văn.
- So sánh sự khác nhau giữa đoạn văn thuyết minh và kể chuyện.

Trong quá trình học, giáo viên hướng dẫn học

sinh đọc văn bản theo hệ thống câu hỏi định hướng để từng bước hình thành tư duy phân tích và vận dụng vào hoạt động viết.

c. Quy trình tổ chức thực hiện biện pháp

Bước 1. Lựa chọn văn bản mẫu phù hợp

- Giáo viên chọn đoạn văn có nội dung gần gũi, phù hợp với chủ đề giới thiệu nhân vật.

- Văn bản cần đảm bảo rõ đặc điểm của kiểu bài thuyết minh.

Bước 2. Tổ chức cho học sinh đọc và quan sát văn bản

- Học sinh đọc văn bản kết hợp quan sát tranh minh họa hoặc thông tin liên quan.

- Giáo viên định hướng học sinh chú ý vào nội dung giới thiệu nhân vật.

Bước 3. Hướng dẫn học sinh phân tích đặc điểm đoạn văn

Giáo viên sử dụng câu hỏi gợi mở:

- Đoạn văn giới thiệu nhân vật nào?
- Nhân vật có đặc điểm gì nổi bật?
- Chi tiết nào được dùng để làm rõ đặc điểm?
- Câu nào nêu ý chính?
- Đoạn văn có kể lại câu chuyện không?

Bước 4. Tổ chức hoạt động trao đổi và nhận xét

- Học sinh trao đổi theo cặp hoặc nhóm.

- Giáo viên tổng hợp ý kiến và chốt đặc điểm của đoạn văn thuyết minh.

Bước 5. Vận dụng vào thực hành viết

- Học sinh viết đoạn văn ngắn giới thiệu nhân vật dựa trên cách triển khai của văn bản mẫu.

- Giáo viên hướng dẫn học sinh điều chỉnh bài viết theo yêu cầu kiểu bài.

d. Ví dụ minh họa

Khi dạy bài “Viết đoạn văn giới thiệu nhân vật trong một cuốn sách”, giáo viên cho học sinh đọc đoạn văn mẫu giới thiệu nhân vật Mi-lô trong SGK Tiếng Việt 5.

Sau khi đọc, giáo viên tổ chức cho học sinh phân tích:

- Nhân vật được giới thiệu là ai.
- Đặc điểm nổi bật của nhân vật.
- Các chi tiết minh họa cho tính cách nhân vật.
- Cách đoạn văn sắp xếp các ý.

Từ hoạt động phân tích, học sinh nhận ra đoạn văn không kể lại toàn bộ câu chuyện mà tập trung giới thiệu đặc điểm tiêu biểu của nhân vật. Trên cơ sở đó, học sinh thực hành viết đoạn văn giới thiệu một nhân vật mình yêu thích.

2.2.2. Tăng cường trải nghiệm, quan sát và khai thác tư liệu đa phương tiện

a. Mục tiêu của biện pháp

Biện pháp nhằm:

- Giúp học sinh có thêm trải nghiệm và thông tin thực tế trước khi viết.

- Hình thành khả năng quan sát và lựa chọn chi tiết tiêu biểu.

- Hỗ trợ học sinh triển khai nội dung cụ thể, hạn chế viết chung chung.

- Tăng hứng thú học tập và tính chủ động trong hoạt động viết.

- Phát triển năng lực sử dụng và xử lý thông tin trong quá trình tạo lập văn bản.

b. Nội dung của biện pháp

Giáo viên tổ chức cho học sinh quan sát tranh ảnh, xem video, đọc đoạn văn hoặc xem các trích đoạn phim hoạt hình liên quan đến nhân vật cần giới thiệu.

Các hoạt động tập trung vào:

- Quan sát ngoại hình, hành động và tính cách nhân vật.

- Trao đổi và chia sẻ cảm nhận về nhân vật.

- Ghi lại các chi tiết nổi bật phục vụ cho bài viết.

- Lựa chọn thông tin phù hợp với yêu cầu đoạn văn thuyết minh.

- Vận dụng những điều đã quan sát vào thực hành viết.

Việc khai thác tư liệu đa phương tiện được thực hiện theo hướng hỗ trợ trực tiếp cho hoạt động viết, tránh sử dụng chỉ mang tính minh họa.

c. Quy trình tổ chức thực hiện biện pháp

Bước 1. Chuẩn bị tư liệu

- Giáo viên lựa chọn tranh ảnh, video hoặc đoạn phim phù hợp với nội dung bài học.

- Chuẩn bị câu hỏi định hướng quan sát.

Bước 2. Tổ chức cho học sinh quan sát

Giáo viên hướng dẫn học sinh quan sát theo các yêu cầu:

- Nhân vật có đặc điểm gì nổi bật?

- Hành động nào thể hiện tính cách?

- Chi tiết nào gây ấn tượng nhất?

- Học sinh ghi nhanh những điều mình quan sát được.

Bước 3. Tổ chức trao đổi và chia sẻ

- Học sinh trao đổi theo nhóm hoặc cặp đôi.

- Giáo viên tổng hợp các ý tiêu biểu lên bảng.

Bước 4. Hướng dẫn lựa chọn thông tin

- Học sinh chọn những chi tiết phù hợp để đưa vào đoạn văn.

- Giáo viên hướng dẫn sắp xếp thông tin theo trình tự hợp lý.

Bước 5. Thực hành viết đoạn văn

Học sinh viết đoạn văn dựa trên những gì đã quan sát và trao đổi.

Giáo viên hướng dẫn học sinh đọc lại và chỉnh sửa bài viết.

d. Ví dụ minh họa

Khi dạy bài “Viết đoạn văn giới thiệu nhân vật trong một bộ phim hoạt hình”, giáo viên cho học sinh xem một đoạn video ngắn về nhân vật thỏ trắng.

Trước khi xem, giáo viên yêu cầu học sinh chú ý:

- Ngoại hình của nhân vật.
- Hành động thể hiện tính cách.
- Chi tiết gây ấn tượng nhất.

Sau khi xem, học sinh trao đổi theo nhóm và ghi lại các đặc điểm nổi bật như: bộ lông trắng, tính cách vui vẻ, luôn giúp đỡ bạn bè.

Từ hoạt động quan sát và trao đổi, học sinh viết đoạn văn giới thiệu nhân vật với nội dung cụ thể hơn, biết sử dụng chi tiết minh họa thay vì chỉ nêu nhận xét chung chung.

III. KẾT LUẬN

Phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh cho học sinh lớp 5 là yêu cầu cần thiết trong dạy học Tiếng Việt theo hướng phát triển năng lực.

Với kiểu bài giới thiệu nhân vật trong sách hoặc phim hoạt hình, học sinh không chỉ cần viết đúng hình thức đoạn văn mà còn phải biết lựa chọn thông tin, tổ chức ý và diễn đạt phù hợp với mục đích thuyết minh.

Bài viết đã đề xuất bốn nguyên tắc và hai biện pháp trọng tâm nhằm hỗ trợ học sinh lớp 5 phát triển năng lực viết đoạn văn thuyết minh. Các biện pháp gồm: khai thác văn bản mẫu và hướng dẫn phân tích đặc điểm đoạn văn thuyết minh; tăng cường trải nghiệm, quan sát và khai thác tư liệu đa phương tiện. Các biện pháp này có tính khả thi, phù hợp với đặc điểm học sinh tiểu học và có thể vận dụng linh hoạt trong dạy học viết.

Việc triển khai đồng bộ các biện pháp sẽ giúp học sinh hiểu đúng kiểu bài, viết có định hướng, biết lựa chọn chi tiết tiêu biểu, diễn đạt mạch lạc và từng bước hình thành thói quen tự chỉnh sửa bài viết. Qua đó, chất lượng dạy học viết đoạn văn thuyết minh được nâng cao, đồng thời góp phần phát triển năng lực ngôn ngữ, tư duy và khả năng giao tiếp bằng văn bản cho học sinh lớp 5.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn, ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT.

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), Thông tư số 27/2020/TT-BGDĐT về đánh giá học sinh tiểu học.

Bùi Mạnh Hùng chủ biên (2024), Tiếng Việt 5, tập một, bộ Kết nối tri thức với cuộc sống, NXB Giáo dục Việt Nam.

Lê Phương Nga (2015), Phương pháp dạy học Tiếng Việt ở Tiểu học, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.

Nguyễn Trí (2009), Một số vấn đề dạy học Tiếng Việt ở tiểu học, NXB Giáo dục Việt Nam.